

Čast i uspjeh u radu obećava se samo u slučaju sna o ženi iz viših društvenih krugova: »otmena«. Uz san: »tući ženu« zanimljiva je latentna poruka: ako u snu tučeš ženu, znači da ti je draga nevjerna; slijedi prema tome zaključak — budući da ti je draga nevjerna, nemoj je tući u snu nego — na javi. Preostaje još, u skladu s napomenom uz Sanovnik, da se zamijeni odgovarajući ženski i muški rod jednine »pa će sve biti u redu«.

Ne treba naglašavati da su sve do danas takva tumačenja vezana uz »ženu« vrlo popularna. Uz »žensko odelo na muškarcu« tumačenje je: »šteta, stid«, dok je uz »pantalone« tumačenje neusporedivo perspektivnije: »pantalone — obući ih: doživiećeš čast i priznanje. svući ih: propast, gubitak«, dok je uz suknju samo negativno značenje: »sirotinja, gubitak«. Za razliku od tumačenja sna o ženi, uz »živinu domaču« značenje je jedno i nepokolebljivo: »blagostanje«!

Moderniziran je pojam »Ietnjikovca« tako da se u zagradi nalazi suvremena riječ: vikendica, a značenje sna o vikendici protumačeno je »znanstveno«: »bolesnik će ozdraviti«. Zanimljiva je i trajna linija otpora prema karnevalu i maskama u pučkim izdanjima, sanjati »bal pod maskama« znači: »tvoj ugled je u opasnosti«, a karneval: »tuga i sumnjičenje«. U pučkim književnim tekstovima starijeg postanja uz karneval i maske poziva se najčešće na oprez i pripravnost od moralne i materijalne štete.

Domaći zabavnik zadržao je po uzoru na godišnje i stogodišnje kalendare rubriku pretkazivanja vremena, vrstu meteorološkog horoskopa koji proriče vrijeme ne samo za tekuću godinu nego i za sto godina unaprijed. Uz pretkazivanje vremena proriču se i događaji u istom stogodišnjem rasponu. Iako je priređivač s grupom suradnika obećao »moderniziran« vječiti kalendar, očito je mnogo toga ostalo netaknuto pa je uočljiva »starost« uzorka: »Pojavićeđu se mnogi razbojnici i biće malo blagočastija među hristijanima«

(str. 259); »Znatnim ljudima predstoje smrti, bludnicama škodljive bolesti, a poštenim ženama veliko blagopolučenje« (str. 256).

Domaći zabavnik pokazuje da nema gotovo ničega što se ne bi moglo protumačiti, sve pojave i stvari imaju još jedno skriveno značenje i poruku, pa su ponuđeni raznovrsni putovi dešifriranja skrivenih značenja: gledanje u šolju, karte, dlan, plečku, kobilicu, slezenu, grah, svijeće, arapski krug, brojeve, dane u tjednu, biljke, oblake, životinje, planete i snove; ponuđen je i »Trepetik — tumačenje trepetanja, podrhtavanja i poigravanja pojedinih delova čovečjeg tela«: »Pupak ako ti zaigra, čest ćeš polučiti i od polze će ti biti« (str. 306).

Domaći zabavnik ili Veliki večiti kalendar je zbornik pučkih književnih vrsta i vodič u sferu pučkog doživljavanja i objašnjenja svijeta i čovjeka u svijetu. Uspjeh knjige upućuje na postojani interes čitalačke publike za ovu vrstu štiva.

Divna Zečević

Durdica Petrović, Mirjana Prošić-Dvornić, Narodna umetnost, Izdavački zavod Jugoslavija, Beograd 1983. i dr., 132 str.

Posve opravdano našla se u ciklusu knjiga **Umjetnost na tlu Jugoslavije** kao zasebna tematska cjelina i narodna umjetnost. Cjelina ne bi bila zaokružena bez tog bazičnog segmenta kulture i umjetnosti na tlu Jugoslavije, segmenta iz kojega su u krajnjoj liniji niknuli oni biseri baštine obrađeni u pojedinim monografskim cjelinama ove spomenute serije knjiga, kojima je cilj da na relativno popularan način »široj kulturnoj javnosti izlože tu raskošnu panoramu vekova«. Nema sumnje da je to vrlo značajan izdavački poduhvat i rijetka prilika da sagledamo svoje jugoslavenske identitete u svim njihovim kulturnim i umjetničkim bogatstvima i ljepoti. Po opremi, grafičkom oblikovanju, atraktivnim

fotografijama svaka knjiga iz ove serije predstavlja dostignuće za sebe kao poticaj daljnjoj prezentaciji i popularizaciji kulturnog i umjetničkog blaga stvorenog ili sačuvanog na tlu Jugoslavije.

Upravo zbog ambicioznosti čitavog projekta očekivali smo da će tekst obrade etno-blaga na tlu Jugoslavije pružiti čitaocu intelektualnu kulturološku sintezu svega onoga što bi se moglo identificirati kao »narodna umjetnost«. Ideja izdavača da ovu temu uklopi u seriju od šesnaest knjiga o umjetnosti na tlu Jugoslavije bila je prilika za afirmaciju jedne drugačije etnologije izvan poznatog stereotipa koji je etnologiju i etnografske muzeje doveo na samu marginu društvenog i kulturnog interesa. Na žalost ta je prilika propuštena. Na svu sreću ilustrativni materijal je ipak dovoljno atraktivan sam po sebi da — unatoč prilično konvencionalnim fotografijama — i bez teksta rječito govori o blagu i ljepoti produkcije »naroda« ovog podneblja. Perspektiva suvremenog naučnog iskustva — o kojoj govore udruženi izdavači u uvodu knjige — jest, međutim, zakazala.

Nema sumnje da je zadatak integralne prezentacije tzv. narodne umjetnosti vrlo kompleksan. Tu su se autorice našle — kako narod kaže — u nebranom grozđu, budući da niti »narod« niti »umjetnost«, niti sintagma »narodna umjetnost« ne mogu pružiti dovoljno čvrst strukturalni oslonac za suvremeni znanstveni pristup. I jedan i drugi pojam svoje postojanje zahvaljuju upravo neodređenosti kojom se tumače, navodeći nemirnog istraživača proširenju definicije, nadilaženju granica i otkrivanju novih horizonta. Prihvati sintagmu »narodna umjetnost« znači uza sve ograde izrečene od autorica ove knjige, opredjeljenje za tradicionalni metodološki pristup pukog nabiranja i opisivanja građe. Naglašavajući da je tako sročena sintagma danas »zvanična oznaka jedne određene vrste umetničkog iskazivanja« što uopće nije točno, autorice su pokušale sebi pružiti alibi za inventuru reprezen-

tativnih egzemplara što se danas čuvaju po našim etnografskim muzejima. Napominjem: inventura sama za sebe, unutar »zvanične« definicije provedena je točno onako kako je definicija omogućavala, pa je tako možda propuštena jedinstvena prilika da se unutar korica jedne knjige nađe i ono »narodno« blago koje — barem za sada — pripada drugim znanstvenim interesima i područjima kao što su npr. povijest umjetnosti, arheologija, sociologija itd. Takva službena ljuštura nije, naravno, mogla osigurati niti jedinstveni metodološki obrazac, niti potrebne kriterije (osim kriterija reprezentativnosti) nužne pri ovakvom radu. Podjela knjige na dva dijela, na dio o tzv. materijalnoj i tzv. duhovnoj kulturi poznati je znanstveni stereotip, koji više ništa niti daje niti oduzima, jednostavno zato što je kao takav već odavno mrtav, kao što su znanstveno mrtve i podjele na formu i sadržaj, čime autorice nastoje da analitički, rekli bismo stručno, približe čitaocu šarenilo etno-građe, naroda na tlu Jugoslavije.

Zbog svega toga ne čudimo se tezama o nesvjesnosti stvaranja umjetničkog djela, koje narod nikada ne bi umjetničkim proglasio, ali bi i te kako bio svjestan njegove izrade, niti se čudimo tezi o bezvremenosti »narodne umjetnosti« koja je ponešto ublažena pokušajem historizacije upozoravanjem na utjecaje pojedinih stilskih razdoblja (renesanse, baroka, bidermajera), darvinističkim, tj. evolucionističkim pristupom, koji je pak — jasno — u direktnoj suprotnosti s tezom o bezvremenosti. Na kraju nismo sigurni prevladava li u ovoj knjizi vertikala ili horizontala, što nam se i ne čini toliko bitnim, ali u svakom slučaju ne pridonosi stvaranju cjeline koju smo očekivali.

Odsutnost jedinstvenog metodološkog obrasca reflektira se u proizvoljnom mijenjanju analitičkog koda: u početku je — potpuno ispravno — primijenjena morfološka analiza elementarnih ornamentarnih formi, da bi nekoliko stranica dalje započelo regionalno razvrstavanje (muslimani, jadranska regija, Slove-

nija itd.), koje pak završava u inventarizaciji prema materijalu, tehnici i funkciji pojedinih grupa predmeta, čitav prvi dio, koji se odnosi na tzv. materijalnu kulturu, završava marginalnom analizom sadržaja i pokušajem historizacije upozoravanjem na moguće utjecaje kulture i umjetnosti 19. i 20. st. na ovaj specifični segment stvaralaštva kojemu je posvećena ova knjiga.

Čini se zapravo da su autorice imale najviše problema s pojmom umjetnosti. Nije to naravno nikakva kritička zamjerka budući da taj pojam, unatoč naporima estetičara, nekako stalno izmiče definiciji. Uočili smo ipak da se pojam umjetnosti kod ovih autorica upotrebljava vrlo proizvoljno, valjda u želji da se neki od predmeta, ili grupa predmeta izdvoje iz konteksta produkcije gdje o umjetničkom ne može biti govora (npr. pletarstvo).

Shvatljivo je da je zadatak integralne prezentacije tzv. narodne baštine koja je stoljećima stvarana na tlu Jugoslavije vrlo kompleksan i težak. Učinjena je knjiga kakvu do sada nismo imali. Bilo bi u ovoj izdavačkoj pustinji vrlo luksuzno kada je ne bismo prihvatili ovakvom kakva jest. Takvu obijest sebi ne možemo dopustiti. Radije kažimo da je učinjeno što se moglo uraditi, u nadi da takav izdavački pothvat nije posljednji, već obećanje za jednu drugačije koncipiranu sintezu bez službene definicije naroda i s preciznijim odnosom prema fenomenu umjetnosti uopće.

Želimir Košćević

Stjepan Stepanov, Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita. Spomenici glagoljaškog pjevanja, Prvi svezak, Urednik Jerko Bezić, Razred za muzičku umjetnost JAZU i Muzikološki zavod Muzičke akademije u Zagrebu, Zagreb 1983, XXIV + 392 str.

Uz prvi svezak serije **Spomenici glagoljaškog pjevanja** urednik Jerko Bezić iznosi osnovne podatke o or-

ganiziranom snimanju i transkripciji ranju opsežne sakupljene građe glagoljaškog pjevanja. I zaista, nakon brojnih upozorenja dosadašnjih istraživača — F. Ks. Kuhača (koji se prema najnovijim istraživanjima prvi bavio zapisivanjem glagoljaškog pjevanja), B. Širole, V. Žganca i drugih — te nakon dobro organiziranog skupljanja i čuvanja građe u Staroslavenskom zavodu »Svetozar Ritig« u Zagrebu — dovršen je prvi cjeloviti zadatak: objavljivanje primjera glagoljaškog pjevanja iz jednog kraja, odnosno iz jedne pokrajine. To je u prvom redu rezultat višegodišnjeg povezanog djelovanja Staroslavenskog zavoda, Muzikološkog zavoda Muzičke akademije u Zagrebu i Razreda za muzičku umjetnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Osnovni cilj dosad objavljenih članaka i dviju velikih studija (J. Bezić, **Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području**, Institut JAZU u Zadru, Djela, knj. V, Zadar 1973. i Jerka Martinića, **Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens**, Kölner Beiträge zur Musikforschung, Band 103, Gustav Bosse Verlag, Regensburg 1981, Teil I Text, Teil II Noten) — nije bio prezentiranje građe određenog kraja ili pokrajine, a upravo to najavljuju **Spomenici glagoljaškog pjevanja** kao svoj osnovni zadatak — naime da »objavljuju notnu građu uz popratni komentar (uvod), analize i napomene« (str. VIII).

Najopsežniji dio sveska obuhvaćaju napjevi (notna građa; str. 1—265) raspoređeni prema klasifikaciji koja je donesena i obrazložena na posebnom mjestu (str. XI—XVI), ali tako da se nižu pojedini lokaliteti Poljičkog područja. Lokaliteta je osam, a klasifikacijskih skupina deset (unutar njih je izvršena dalja podjela). Svaka klasifikacijska skupina donosi određenu građu iz svih mjesta (npr. Pjevana misa u nedjelje i blagdane u svim mjestima gdje je snimljena, zatim, Pjevana misa za mrtve... i tako redom). Prikazana je opsežna i raznovrsna građa na pregledan i uzoran način, a pri tom je opstala i cjelovitost većih dijelova